

незалежності України, обрання Установчих зборів, проведення поміркованої земельної реформи. Гетьман прихильно зустрів делегацію демократів-хліборобів і через свого генерального писаря П.Полтавця передав свої привітання з'їзду і підтримав їх вимоги.¹⁷ Незважаючи на те, що представники і консервативної, і ліберальної течій хліборобського руху підтримали владу П.Скоропадського, більша частина селян зустріла нову владу вороже, що стало згодом однією з причин її падіння.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920.- Прага, 1921, т.2.- С.157.; 2. Вісті Всеукраїнського з'їзду демократів-хліборобів.- 1918.- 29 квітня; 3. Шемет С. До історії української демократично-хліборобської партії// Хліборобська Україна.- Відень, 1920. 36.1.- С.68; 4. Андрієвський В. До характеристики українських правих партій. - Берлін, 1921. - С.24; 5. Римаренко Ю.І. Українська державницька ідея в контексті історії України // Мала енциклопедія етнодержавознавства/ НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. Редкол.: Ю.І.Римаренко (відп. ред.) та ін.- К.: Довіра: Генеза, 1996.- С.399; 6. ДАВО.- Ф. 1196.- оп. 1.- спр. 27.- арк. 111; 7. Шемет С. До історії української демократично-хліборобської партії.-С.69; ЦДАВО.- Ф. 1216.- оп. 1.- спр.12." арк.7-8; 8. Дорошенко Д. Історія України. 1917-1922. Т.2. Українська гетьманська держава.- Ужгород.- С.17; 9. ЦДАВО. - ф.116. - оп.1. - спр.15. - арк.10; 10. Мірчук П. Українсько-московська війна 1917-1919.- Торонто, 1974.- С. 40; 11. Українська партія самостійників-соціалістів.- Відень-Київ, 1920.- С. 22; 12. Лукомський А. Противосоветские организации на Украине й начало гетманства // Архив русской революции.- Берлин, 1922.- Т. 5.- С. 419; 13. Дорошенко Д. Історія України 1917-1922,-Ужгород, 1930.- Т.2.- С.35; 14. Киевская мысль.- 1918.- № 64.- 29 апреля; 15. Заставенко Г. Крах німецької інтервенції на Україні в 1918 році,- К.: Держполітвидав, 1959.- С. 51; 16. Могилянський Н. Трагедія України // Архив русской революции.- Берлин, 1923.- Т. 11.- С. 145; 17. Вісті Всеукраїнського з'їзду демократів-хліборобів. -1918.-29 квітня.

О.І.Яременко

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Сучасна адміністративна реформа в Україні може мати позитивний соціальний ефект тільки за умови перебудови інституту державної служби. Реформування інституту державної служби в Україні має свою історичну традицію і почалося в період зародження української державності після розпаду Російської імперії. Однією з причин поразки українських визвольних змагань 1917-1920рр. було те, що недостатня увага приділялась професіоналізму осіб, які працювали в органах, що виконували функції держави. З усіх політичних режимів, що змінювали один одного в 1917-1919рр., найбільшу уваги становленню державної служби приділяв Павло Скоропадський.

Гетьман і уряд не відкидали правові норми, які регулювали правовий статус державних службовців при попередніх політичних системах. Так, в статті 3 закону "Про громадянство" говорилося: "До видання нового закону "Про державну службу" закони Російської держави про цю службу мають чинність і в Українській державі"¹. В Російській імперії таким законом був "Устав о службе гражданской"². Згідно з ним, всі державні службовці поділялись на 14 класів, а канцелярські службовці на 3 розряди. Відповідна класифікація, пристосована до нової системи управління, існувала і в Українській державі. Ієрархія державної служби та матеріальне забезпечення службовців відображено у таблиці.³ (згідно із законом "Про нормальний розпис утримання службовців в центральних урядових установах цивільного відомства")

Порядок призначення на посади було врегульовано законом "Про порядок призначення осіб на урядову службу" від 24 липня 1917 року. На підставі цього закону на посади третього класу призначались особи наказами за підписом Гетьмана, міністра відповідного міністерства та державного секретаря. Службовці четвертого класу призначались Гетьманом за погодженням з міністром відповідного міністерства. Призначення на посаду п'ятого класу проводились наказом міністра після усного

погодження з Гетьманом. До компетенції міністрів належали призначення службовців шостого класу на посади ввіреного їм міністерства. Всі інші службовці призначались в порядку, який визначало кожне окреме міністерство.

Класи та ранги державних службовців Української держави

Назва посади	Розмір річного утримання (в карбованцях)	Класи і ранги	
		За посадою	За пенсією
Голова Ради Міністрів	30.000	I	I
Міністр	24.000	II	I
Товариш Міністра	18.000	III	I
Член Ради Міністрів	12.000	IV	II
Директор Департаменту	15.000	IV	II
Віце - Директор Департаменту	12.000	V	III ст.1
Начальник Відділу	10.000	VI	III ст.2
Старший Діловод	7.200	VII	V
Діловод	6.600	VIII	VI
Помічник Діловода	5.400	IX	VII
Урядовець особливих доручень	9.000	V	III ст.1
Урядовець особливих доручень	7.200	VI	III ст.2
Урядовець особливих доручень	6.000	VII	V
Урядовець особливих доручень	4.800	VIII	VI
Канцелярський урядовець 1 рангу	4.200	IX	VII
Канцелярський урядовець 2 рангу	3.600	X	VII
Канцелярський урядовець 3 рангу	3.000	X	VII
Головний бухгалтер	12.000	V	III ст.1
Старший бухгалтер	9.000	VI	III ст.2
Бухгалтер	7.200	VII	V
Скарбник	6.600	VIII	VI
Старший рахівничий	5.400	VIII	VI
Рахівничий	4.800	IX	VII
Помічник скарбника	4.800	IX	VII
Екзекутор	5.400	VIII	VI
Головний журналіст	6.600	VIII	VI
Юрисконсульт з вільного найму	12.000	--	--
Лікар з вільного найму	6.000	--	--
Старший статистик	7.200	VII	V
Статистик	6.600	VIII	VI
Рахівник	4.800	IX	VII
Бібліотекар	6.000	VIII	VI

При вступі на посаду державного службовця громадяни повинні були давати присягу такого змісту: "Урочисто обіцяю вірно служити державі українській, визнавати її державну владу, виконувати її закони і всіма силами охороняти її добробут". Відмова скласти присягу була підставою для відмови прийняття на державну службу або звільнення з неї⁴.

Однією з найскладніших проблем в організації державної служби було кадрове питання. Ця проблема виникла з самого початку гетьманування. Після державного перевороту Павло Скоропадський доручив формування Ради Міністрів М.Устимовичу-Сахну, при цьому було поставлено завдання створити державний орган, який був би представлений членами провідних українських партій⁵. Оскільки більшість українських

партій дотримувалась соціалістичної орієнтації, а політична програма Гетьмана протирічила їх поглядам, вони відмовились від роботи в органах державного управління. Персональний склад Ради Міністрів пропонували Павлу Скоропадському такі організації як “Союз земельних власників”, “Протофіс” та праві українські партії.⁶ Однак Скоропадський не змінив своїх кадрових планів і аналогічне завдання дав професору М.Василенку, але і він не міг досягти компромісу із представниками соціалістичних партій. Гетьман особисто намагався переконати партію соціалістів-федералістів про необхідність участі їх представників в українському уряді⁷. Їх відмова завдала сильного удару по планах Гетьмана. Оскільки до партії соціалістів-федералістів входили представники української інтелігенції Шульгін О., Саліковський М., Прокопович М., Лотоцький О.

Третю спробу утворити Раду Міністрів реалізував Федір Лизогуб. Персональний склад Ради Міністрів відображено в таблиці:

Персональний склад Ради міністрів Української держави

Посада	Прізвище, ім'я по батькові	Партійна належність	Посада, яку займав до призначення
Голова Ради Міністрів, Міністр внутрішніх справ	Лизогуб Ф.	Безпартійний (в минулому кадет)	Зав. Відділом Міністерства закордонних справ Росії
Міністр фінансів	Ржепецький А.	Кадет	Радник Київської міської думи
Міністр торгівлі та промисловості	Гутник С.	Кадет	Голова Одеського біржевого комітету
Міністр продовольчих справ	Соколовський О.	Кадет	Зав. Агрономічним відділом Полтавського земства
Міністр праці	Вагнер Ю.	Партія народних соціалістів	Зав. Сектором праці в Київському військово-промисловому комітеті
Міністр освіти	Василенко М.	Кадет	Заступник міністра освіти Тимчасового уряду
Міністр народного здоров'я	Любинський В.	Українська народна громада	Лікар
Міністр шляхів	Бутенко Б.	Українська народна громада	Керуючий справами Подільської залізниці
Міністр судових справ	Чубинський М.	Кадет	Секретар карного департаменту, професор Харківського університету
Міністр військових справ	Сливинський О.	Безпартійний	Заступник начальника Українського генерального штабу
Міністр закордонних справ	Дорошенко Д.	УСДРП	Губернський комісар Чернігівщини
Міністр сповідань	Зіньківський В.	Безпартійний	Професор Українського педагогічного інституту
Державний контролер	Афанасьєв П.	Безпартійний	Директор Українського державного банку

Як видно з таблиці, більшість міністрів належала до Конституційно-демократичної партії і мали досвід професійної діяльності.

Не менше труднощів було при формуванні керівного кадрового складу місцевих адміністрацій. За спогадами Скоропадського, на це було витрачено півтора місяця.

Кадрові зміни відбулися тільки відносно керівників центральних органів державного управління та місцевих адміністрацій, а всі інші службовці, які працювали в органах виконавчої влади Центральної Ради, залишалися на своїх посадах. Сам Скоропадський негативно оцінював державний апарат, що дістався йому в спадщину від Центральної Ради⁸, тому він намагався притягнути до роботи в органах державного управління досвідчених адміністраторів, які працювали в аналогічних структурах колишньої Російської імперії, хоча це викликало невдоволення противників Гетьмана.

Негативно впливали на систему управління такі явища, як корупція державних службовців, протекціоналізм, низький рівень дисциплінованості, а інколи, і відвертий саботаж.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Державний вісник.-1918.- №21; 2. Свод законов Российской империи.- Санкт-Петербург, 1886.- Т.3.- С.207; 3. ЦДАВО, ф. 1816, оп.2, спр.13, арк. 16; 4. ЦДАВО.- ф.1216, оп.1, спрв.78, арк. 2; 5. Нагаєвський І. Історія Української держави ХХ століття.- К.- С.80; 6. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 - грудень 1918. Київ-Філадельфія, 1995.- С.159; 7. Марголін А. Украина и политика Антанты.- Берлин, 1921.- С.17; 8. Копиленко О.Л., Копиленко М.Л., Держава і право України.-К.:Либідь, 1997.- С.97.

Г.В.Журбелюк

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СЕЛЯНСТВА ПОДІЛЛЯ В ДОБУ ДИРЕКТОРІЇ.

Доба Директорії - надзвичайно строкатий і складний час, час випробувань різних соціальних і політичних орієнтирів лідерами УНР, пошуку "революційної істини" самими трудящими масами, що мріяли про здобуття умов для соціально захищеного стабільного життя. Незважаючи на важкі умови тих часів, державний організм Директорії розвивався, адаптуючись до швидкозмінюючих подій. Щоб отримати картину, адекватну тим складним протирічним умовам життя, зрозуміти механізм дії уряду Директорії в пошуках надійної соціальної підтримки, необхідно звернутись до автентичних джерел першого рівня місцевої періодики.

Часописи Поділля вони протягом всього періоду українських визвольних змагань виходили безперервно загальною кількістю 312 одиниць і найбільш активно саме в часи Директорії (в тимчасових столицях "другої УНР" Вінниці і Кам'янець-Подільському їх нараховувалось відповідно у 1919р.- 22 і 37, у 1920р.- 22 і 21 видання)¹ - дозволяють продовжити дослідження діяльності українських урядів доби Директорії, розпочате науковцями на основі документального і наративного матеріалу, особливо мемуарів. Це значно актуалізує названу тему

Соціальна політика будь-якої держави завжди спрямовується на вирішення проблем забезпечення стабільності своєї влади, збалансованого розвитку суспільства, соціальної підтримки населення. Зрозуміло, що в ході війн і революцій в умовах різкої поляризації суспільства, катастрофічного погіршення загальної ситуації в країні, владним структурам, а особливо новоутвореним, це буває доволі важко здійснити. В таких умовах від вчасного розв'язування гострих соціальних проблем часто залежить все. Отже, вирішення питання "бути чи не бути" потребує активної політики уряду по зацікавленню в своїй перемозі станів і груп населення, що мають стати надійним тилом правлячого режиму або його захисним буфером. Правильно обраний соціально-політичний курс є однією з найнеобхідніших складових діяльності уряду, щоб владу не тільки взяти, але й надійно утримувати.

Безперечно, теза М.С. Грушевського про те, що "добре робити історію важніше, ніж гарно писати її"², може стати епіграфом до історичних і історіографічних досліджень доби українських визвольних змагань. Кожний новий уряд протягом 1919-1920р.р. спробував свої сили у визначенні і вирішенні наболілих соціальних питань. Особливу увагу привертають соціальні програми соціалістичних українських урядів. Саме вони